

законодавчо визначених принципів контролю над правоохоронними органами, у тому числі й прокуратурою, системних заходів політичного, законодавчого, організаційного, інформаційно-просвітницького характеру; 2) забезпечення неухильного дотримання законодавства в системі органів прокуратури; 3) оптимізація та скорочення існуючих повноважень, функцій органів прокуратури, враховуючи висновки Венеціанської комісії; 4) прийняття законопроекту «Про прокуратуру», внесені зміни до якого спрямовані на виконання взятого Україною перед Радою Європи зобов'язання – змінити роль та функції Генеральної прокуратури (суттєве обмеження існуючих повноважень прокурора при здійсненні ним правозахисної та представницької діяльності); з прийняттям нового Закону прокуратура буде підконтрольна Верховній Раді, Президенту, судовим органам, громадським організаціям; зміниться процедура звільнення Генерального прокурора (звільнений за дії, що ганьблять звання прокурора, порушення Конституції і законів України; Верховна Рада зможе висловити Генпрокурору недовіру кількістю голосів 150-ти депутатів тощо); 5) розвиток інституту відповідальності органів прокуратури та їх посадових осіб за вчинені протиправні дії, неналежне, несвоєчасне чи неповне виконання обов'язків, бездіяльність тощо; усунення існуючого дисбалансу повноважень і відповідальності у цій сфері; покладення проведення дисциплінарних розслідувань на кваліфікаційно-дисциплінарні комісії прокуратури на чолі з Вищою кваліфікаційно-дисциплінарною комісією прокуратури. Місцеві комісії мають стежити за належним виконанням службових обов'язків і дотриманням правил етики прокурорами місцевого рівня, Вища кваліфікаційно-дисциплінарна комісія прокуратури – регіональних і Генеральної прокуратур; 6) законодавче затвердження положення стосовно того, що окремі повноваження прокурора щодо виявлення порушень закону мають здійснюватися лише після ухвалення мотивованої постанови з чітким наведенням підстав для їх здійснення; 7) посилення судового контролю за діяльністю органів прокуратури, розширення можливостей оскарження постанов прокуратури у суді; 8) деполітизація органів прокуратури, особливо під час виборчого процесу; підвищення вимог щодо прозорості та гласності діяльності прокуратури; 9) підвищення якості технічного обслуговування реалізації контрольних заходів; 10) віддання переваги перевіркам на місцях формальному «паперовому» контролю та ін.; 11) надання реальних можливостей здійснення громадянського контролю за діяльністю органів прокуратури та ін.

Чорноморець Т.О.

студент,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ПРОЦЕСУАЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ СЛІДЧОГО СУДДІ: СУДОВИЙ КОНТРОЛЬ ЧИ СУДОВЕ САНКЦІОНУВАННЯ

Сьогодні питання про правильне визначення назви судової діяльності на стадії досудового розслідування (зокрема слідчого судді) має принциповий характер. Так, одні вчені-процесуалісти визначають діяльність суду на

досудовому провадженні як судовий контроль [1, 2, 3], інші – як судове санкціонування [4, 5]. Розглянемо більш детально наведені позиції, адже це має важливе значення для обґрунтування власного погляду на характер діяльності слідчого судді на досудовому розслідуванні.

Нагадаємо, що кримінально-процесуальний понятійний апарат розширено новим поняттям «слідчий суддя», що відображено у п.19 статті 3 Кримінального процесуального кодексу України. Так, слідчий суддя – це суддя суду першої інстанції, до повноважень якого належить здійснення *судового контролю* за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні, та у випадку, передбаченому статтею 247 КПК, – голова чи за його визначенням інший суддя Апеляційного суду Автономної Республіки Крим, апеляційного суду області, міст Києва та Севастополя [6].

Н.Г. Муратова визначає судовий контроль як принцип кримінального судочинства і як багатофункціональну кримінально-процесуальну діяльність суду. Як принцип судочинства, судовий контроль спрямований на реалізацію судової влади на досудовому провадженні, по-перше, при застосуванні заходів кримінально-процесуального примусу або обмеженні конституційних прав і свобод людини; по-друге, при здійсненні судової перевірки скарг і заяв про порушення конституційних прав і свобод [7]. З.З. Зінатулін і В.В. Зезянов констатують, що будь-який різновид контролю з боку судових установ (судовий контроль за законністю й обґрунтованістю застосування взяття під варту як запобіжного заходу; контроль вищестоящої судової установи над нижчестоящою в рамках відомчих відносин тощо) не є вирішенням по суті обвинувачення, що є у справі. Тому такий контроль не може розглядатися і як якийсь різновид правосуддя, тому що він є іншою, допоміжною стосовно правосуддя, формою здійснення судової влади [8, с. 20]. В.Д. Бринцев вирізняє наступні види судового контролю: 1) судове санкціонування; 2) судовий контроль за процесуальними рішеннями й діями слідчих органів, який включає контроль за звільненням від кримінальної відповідальності, за іншими процесуальними рішеннями слідчого (прокурора), за діями суб'єктів органів досудового розслідування [9, с. 70, 71]. В. О. Лазарева поділяє судовий контроль на: (1) попередній, який є засобом попередження порушень і необґрунтованих обмежень конституційних прав і свобод особистості; він здійснюється лише за вмотивованим поданням органу кримінального переслідування про проведення деяких слідчих дій, і (2) наступний – розгляд судом скарг учасників кримінального процесу на дії й рішення слідчого, органу досудового розслідування чи прокурора, які порушують або в інший спосіб обмежують їх права і свободи при попередньому розслідуванні [10, с. 55].

Враховуючи вищенаведені поняття судового контролю можна ствердити, що слідчий суддя здійснює такий контроль лише частково: по-перше, слідчий суддя не вправі контролювати процес розслідування злочину, адже він априорі є об'єктивним, незалежним і неупередженим; по-друге, якщо виходити з поділу судового контролю на попередній і наступний, то попереднім, як було зазначено вище, передбачається вважати вирішення суддею клопотання органів досудового розслідування про проведення певних процесуальних дій. Проте, розглядаючи таке клопотання, суддя приймає власне рішення, яке спирається на надані йому докази та досліджені матеріали кримінального провадження.

Традиційно діяльність суду по санкціонуванню слідчих дій і запобіжних заходів розглядалася як складова частина судового контролю. Лише в останні

роки в науці кримінально-процесуального права стала звучати думка про самостійність функції судового контролю і судового санкціонування.

Так, Г.Ф. Насиров вказує, що терміни судовий контроль і судове санкціонування тотожні [11]. Тобто, судовий контроль передбачає уповноваження суду на стадії внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань і досудовому розслідуванні повноваженнями з приводу перевірки, в тому числі санкціонованих прокурором кримінально-процесуальних рішень, які незаконно і необґрунтовано обмежують права і законні інтереси громадян.

Судове санкціонування означає задоволення судом клопотання слідчого, прокурора і дачу дозволу на проведення слідчих дій, які обмежують конституційні права і свободи людини і громадянина.

На нашу думку найбільш прийнятною є позиція Е.А. Адильшаєва, який визначає судове санкціонування як особливий вид кримінально-процесуального санкціонування, який полягає в діяльності суду по прийняттю рішень (дачі санкцій) про застосування окремих заходів процесуального примусу і проведення слідчих дій, які обмежують конституційні права людини, і реалізуються з метою охорони прав і законних інтересів особи і забезпечення законності і обґрунтованості дій і рішень. На думку вищевказаного автора, судовий контроль розглядається як діяльність, яка полягає виключно в розгляді судом скарг учасників кримінального процесу на дії (бездіяльність), рішення органів досудового розслідування [5].

Враховуючи наведені позиції вчених-процесуалістів, можна ствердити, що на доктринальному рівні варто виділяти наступні види судового санкціонування. В залежності від: а). предмету діяльності слідчого судді: санкціонування запобіжних заходів та інших заходів процесуального примусу, та санкціонування слідчих дій; б). характеру обмежуваних конституційних прав і свобод особи – дії, які обмежують право на свободу і особисту недоторканність (тримання під вартою, домашній арешт, затримання тощо), майнові права (застава, арешт майна тощо), право на недоторканність житла (обшук), свободу праці (відсторонення від посади, тимчасове обмеження у користуванні спеціальним правом), право на таємницю особистого життя, листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції (накладення арешту на кореспонденцію, огляд і виїмка кореспонденції, зняття інформації з електронних інформаційних систем, спостереження за особою та інші, в основному, негласні слідчі (розшукові) дії.

Тобто судовий контроль і судове санкціонування треба відмежовувати одне від одного, як дві самостійні форми здійснення правосуддя.

Список використаних джерел:

1. Дроздов П.Г. Судебный контроль за расследованием преступлений // Сов. юстиция. – №15-16. – С. 12, 13.
2. Оліячук Ю. Співвідношення судового контролю і функцій органів дізнання, досудового слідства та прокуратури // Вісн. прокуратури. – 2003. – №1(19). – С. 91-96.
3. Туманянц А.Р. Контрольні функції суду у сфері кримінального судочинства. – Х.: Основа, 2000. – 108 с.
4. Зиннатов Р.Ф. Реализация судебной власти на стадии подготовки дела к судебному заседанию в современном российском уголовном судопроизводстве. Автореф. дисс. канд. юрид. наук. – Ижевск, 2006. – С. 14.
5. Адильшаев Э.А. Судебное санкционирование в уголовном процессе России. Автореф. дисс. канд. юрид. наук. – Ижевск, 2011. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dissercat.com/content/sudebnoe-sanktsionirovanie-v-ugolovnom-protsesse-rossii>.

6. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI (в редакції від 02.03.2014) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

7. Муратова Н.Г. Система судебного контроля в уголовном судопроизводстве: вопросы теории, законодательного регулирования и практики: Дис. д-ра юрид. наук. – Казань, 2004. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dissercat.com/content/sistema-sudebnogo-kontrolya-v-ugolovnom-sudoproizvodstve-voprosy-teorii-zakonodatelnogo-regu>.

8. Зинатуллин З.З., Зезянов В.В. Судебная власть и правосудие по уголовным делам: соотношение с судебным контролем // Рос. судья. – 2005. – №5. – С. 18-20.

9. Брынцев В.Д. Судебная власть (правосудие). Итоги реформ 1992-2003 гг. на Украине. – Х.: Ксилон, 2004. – 224 с.

10. Лазарева В.А. Судебная власть и уголовное судопроизводство // Гос-во и право. – 2001. – №5. – С. 49-56.

11. Насыров Г.Х. Судебный контроль за применением ареста как меры пресечения. Автореф. дис. канд. юрид. наук. – Караганда, 2003. – С. 15.